

Doktorat znanosti in promocije doktorjev znanosti 1919–2012

Ljubljana: Univerza, 2013, 155 strani

Podeljevanje diplom in doktorskih listin univerzi prinašata ponos in ugled. Ob spremljanju tega častitljivega dogodka, ki se na ljubljanski univerzi svečano odvija večkrat na mesec v Zbornični dvorani, tudi nehote kliče potreba po tem, da se preuči razvoj doktorskega študija na univerzi. Zato se je Zgodovinski arhiv in muzej univerze lotil raziskovanja te tematike. Pri proučevanju pa jim ni bila v veliko pomoč strokovna literatura, saj ne prinaša veliko sintetičnih del, prav tako se tudi sistematičnega preučevanja te tematike ni lotil še nihče. Gradivo v arhivu »ohranjeni izpitni redi, zapisniki univerzitetnega sveta, posamezni zakoni o doktorskih izpiti, pravilniki in uredbe ter večji del kopij doktorskih listin« so material, ki ga je arhiv uporabil za razstavo in katalog, ki nosita naslov: **Doktorat znanosti in promocije doktorjev znanosti na Univerzi v Ljubljani 1919–2012**. Publikacija je izšla ob koncu leta 2013 in je delo delavcev univerzitetnega arhiva in strokovne delavke iz službe za doktorski študij, ki obravnava novejša obdobja od leta 1990 do leta 2012. Uvodni predgovor je prispeval prof. dr. Ivan Svetlik, rektor Univerze v Ljubljani. Katalog nas najprej vpelje v zgodovinski razvoj tematike doktoratov, disertacij in doktorskih promocij. Spoznamo, da omenjena tematika sega daleč nazaj, saj so po doktorskem naslovu in časti hrepeneli že od 13. stoletja dalje. Dr. Jože Ciperle nam v uvodnem besedilu predstavi zgodovinske začetke podeljevanja akademskih stopenj, ki so si vrednostno sledile od bakalavreata, licenciata, magisterija do doktorata. Tudi sam doktorat je bil vrednostno kot najvišji in najdragocenejši ovrednoten na teološki fakulteti, najnižji pa je bil doktorat artistične fakultete. Pomen doktorata so že tedaj zelo cenili, saj je bilo podeljevanje akademskih stopenj v srednjem veku kot bistveni del študijskega procesa povezano z velikimi slovesnostmi tako na sami univerzi kot tudi v mestu. To je razvidno iz uvodnih dokumentov na razstavi, ki prikazujejo promocije in zaprisege doktorandov na večjih avstrijskih in nemških univerzah, kjer so letno podelili deset do dvajset magistrrov, petdeset do sto bakalavrov in eden do dva doktorata. Na slovenskih tleh pa dogajanje lahko spremljamo od julija leta 1920, ko je bila kot prva poleg dveh doktorjev pravnih znanosti, ki sta opravila rigorozne, v knjigo doktorjev ljubljanske univerze vpisana dr. Anka Mayer, ki je na dunajski fakulteti študirala fiziko in kemijo. Po razpadu monarhije je kot tuja študentka morala zapustiti dunajsko univerzo in študij nadaljevala na novoustanovljeni ljubljanski univerzi v kemijskem inštitutu pod vodstvom prof. dr. Maksa Samca, kjer je v razmeroma kratkem času, v prvem študijskem letu delovanja univerze, doktorirala iz kemije. Tej veliki znanstvenici je namenjen skoraj celoten drugi pano. Na njem so objavljeni napoved slavnostne promocije iz časopisa Jutro ter prijava in zapisnik o doktorskem izpitu. Sledi pregled dogajanja ob promocijah na univerzi, ki so v obdobju med obema vojnama svečano potekale v navzočnosti rektorja in dekana. Pomembno vlogo je imel tudi promotor, ki ga je imenoval fakultetni svet in je po protokolu opravil razglasitev doktorja znanosti, sprejel njegovo prisego in mu podelil doktorsko listino. Najprej so bile te listine natisnjene v latinščini, praviloma pa so se po vojni podeljevale v slovenskem jeziku. Med razstavljenimi dokumenti tako najdemo številne doktorske listine iz različnih časovnih obdobj. Predstavljeno je tudi latinsko besedilo prisega in promocije na tehniški fakulteti med obema vojnama.

Da pa se je promocija lahko izvršila, je moral diplomant do izdaje listine opraviti s predpisi določene postopke, ki so jih urejali izpitni redi za doktorske izpite. Ko se srečamo z njimi, ugotovimo, da so imele fakultete različen doktorski študij. Za ljubljansko univerzo so veljali zakoni in uredbe beograjske

univerze, a se je po njenih zapisih o upravljanju doktoratov ravnala le Tehniška fakulteta. Pravna fakulteta je sprejela začasni izpitni red za rigoroze, urejen po avstrijskih predpisih. Leta 1920 je absolvirani slušatelj prava dosegel stopnjo doktorata na podlagi treh strogih izpitov. Študent Teološke fakultete je prav tako opravil doktorski študij po avstrijskih predpisih. Izpitni red Filozofske fakultete je imel sistem izpitnih skupin urejen po avstrijskem redu, sicer pa je upošteval beograjske predpise. Red je veljal do leta 1925/26, ko je tudi Filozofska fakulteta sprejela beograjski izpitni red. Formalno poenoteno je bilo opravljanje doktoratov šele z novo univerzitetno uredbo, po izidu univerzitetnega zakona leta 1930. Ker se je sprejetje novih uredb na fakultetni ravni zavleklo, je v praksi to pomenilo, da se je podaljšala veljavnost starih predpisov. Leta 1935 sta bil sprejeti uredbi za tehniške in teološke fakultete, leta 1938 pa uredba za pravne fakultete, ki je tudi pravnikom naložila izdelavo doktorske disertacije. Na filozofskih fakultetah so veljala stara določila vse do leta 1947, ko je bil sprejet nov študijski red, ki je spremenil dotedanji utečeni sistem. Ker je ukinil ustni doktorski izpit in so namesto njega kandidati poleg doktorske disertacije morali opraviti znanstveno prakso in imeti objavljena dela, so se k njemu lahko diplomanti prijavili šele dve leti po opravljeni diplomi. Po novem Zveznem zakonu o pridobitvi znanstvene stopnje doktorata znanosti je spremembe doživela tudi Teološka fakulteta, ki je nova uredba ni upoštevala, zato je vse od oktobra 1949, ko je bila z zakonom izključena iz Univerze v Ljubljani, do ponovne vključitve v letu 1992, doktorate podeljevala sama. Novost v zakonu je uvajala tudi podeljevanja doktoratov na visokih šolah in akademijah znanosti. Podiplomski študij se je vse od ustanovitve večkrat spreminjal, nazadnje ob prenovi univerzitetnih študijskih programov po bolonjski shemi. Leta 2007 je bila formalno ustanovljena doktorska šola, ki predstavlja nov način organiziranja podiplomskega študija. Njena visoka merila se kažejo tudi danes z mednarodno priznanimi doktorskimi listinami.

Ves ta utrip podiplomskega izobraževanja predstaviti obiskovalcu ali bralcu kataloga je namen opravljenega dela, ki ga bogati tudi fotografsko gradivo. Arhiv univerze večinoma hrani skoraj vse fotografije promocij od konca sedemdesetih let prejšnjega stoletja pa tudi posamezne fotografije iz šestdesetih in petdesetih let, na katerih so promotorji rektorji, ki podeljujejo doktorske diplome novim doktorjem znanosti. Po slovesni promociji so se novi doktorji in mentorji vpisali v knjigo doktorjev Univerze v Ljubljani. Prvi vpis je zabeležen julija 1920, ko se je v omenjeno knjigo vpisala Anka Mayer. Univerzitetni arhiv hrani šest knjig, sedmo, v katero se vpisujejo doktorandi od leta 2009, pa tekoče vodi še Rektorat univerze. V letu 2005, ko so na univerzi uvedli šesto knjigo, je bilo vpisanih že 6.048 doktorandov. Knjige, ki jim s skupnim imenom pravimo »promocijski protokol«, so osnova za osrednje kronološke popise doktorandov, ki so objavljeni v razstavnem katalogu. Končajo se s koledarskim letom 2012, ko je pod številko 8.766 v promocijskem protokolu vpisana Urška Ravnik, doktorica veterinarske fakultete. Ob vsakem doktorandu je na levi strani navedena še zaporedna številka, ki pa ni identična s številko v promocijskem protokolu, vendar nam kaže število promoviranih. Poleg seznama doktorandov, ki so bili vpisani na fakultetah ljubljanske univerze, sta še seznama doktorjev znanosti, ki so promovirali na Tehniški visoki šoli, ki je bila v letih 1950–54 ločena od univerze in doktorandov Teološke fakultete, v letih 1955–1991, ko ni bila članica Univerze v Ljubljani. Na koncu knjige so promovirani razvrščeni še po abecednem redu. Številke o zagovorjenih doktoratih so zanimive. Ob najprej skromnem začetku, ko je bilo v prvem desetletju letno vpisanih le med 20 in največ 25 doktorjev znanosti, je njihovo število leta 1941 doseglo 53 promocij. Do konca vojne je bilo podeljenih še 137 doktoratov, potem pa je njihovo število za desetletje upadlo. Ob praznovanju petdesetletnice univerze (leta 1969) so na univerzi prešteli že 1.168 doktorskih listin. Dobra štiri desetletja pozneje, ob koncu leta 2010 pa je bil podeljen že 8.000. doktorat. V dveh letih do konca

leta 2012, do katerega je kronološko omejen katalog, je univerza podelila 766 doktorskih diplom.

Postopno, že z omenjeno novo organizacijo študija po bolonjski prenovi, se je zahtevnost na univerzi oblikovala vse do stopnje, ko se doktorska dela objavljajo v znanstvenih revijah in s tem prinašajo pomemben prispevek k razvoju znanosti. Prav na zgodovinski razvoj oblikovanja podiplomskega študija, ki je pogoj za znanstveno delovanje, pa nas opominja to delo.

Tea Anžur